

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ТЕРОРИЗМА
ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

Проф. Др Зоран Драгишић

КАНДИДАТ:

Наташа Мацакања

Београд, 2017. године

Садржај:

1. УВОД.....	3
2. ПРЕТЕЧЕ ТЕРОРИЗМА	5
2.1. Зилоти	5
2.2. Таги	7
2.3. Асасини.....	8
3. НАСТАНАК ТЕРОРИЗМА	11
3.1. Зачетак тероризма – Анархизам.....	11
4. ПРВЕ ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ	16
5. РАЗВОЈ ТЕРОРИЗМА У 20. ВЕКУ	17
6. ЗАКЉУЧАК.....	21
7. ЛИТЕРАТУРА.....	23

1.УВОД

Тероризам као друштвена појава а и као глобални светски проблем у савременом друштву, настао је у најранијој људској историји и може се рећи да карактерише све епохе људског друштва. Да би се боље изучио и разумео, тероризам као савремени политички феномен, мора се кренути од историјског развоја и претеча тероризма, али на један тако посебан начин, да не би долазило до забуне или мешања појма тероризам са неким појмовима који углавном то нису.

Да бисмо тачније одредили овај појам, и да би га могли лакше разумети, морамо кренути од његовог историјског развоја и упознати се са неким историјски догађајима који управо показују то да тероризам никако не представља нову појаву. Његови корени сежу још пре нове ере где имамо много примера да су неки терористички акти били извршени.

Праћењем развоја тероризма још од настанка људске цивилизације, долазимо до сазнања да су се први пут појавили политички атентати, који су се одвијали на простору Персије и Асирије. Сматра се да су први познати били Асирци који су непријатељске зидове мазали отровом. Такође се морамо осврнути на мишљење да ова појава датира из 10.века, а да су зачетници били чланови секте која се називала Исмаилис. Седиште ове секте није се са сигурношћу могло утврдити али се сматра да се ова традиција задржала чак 150. година. Велики вођа и како се сматра, један од покретача владавине терора, Робеспјер је у Француској револуцији у 18. веку примењивао већину терористичких тактика. Терористима су се сматрали и владари римског Царства. Америчка револуција нам такође доноси виђење примера тероризма који се примењивао против Британаца. Такође морамо напоменути да су 19. и 20. век карактеристични по терористичким акцијама које су се предузимале у царској Русији. Уклањање политичких противника у 19. веку било је карактеристично за Европу, Русију и Америку. Борба за национално ослобођење, постаје јасна одлика терористичких група које су се јавиле у 20. веку, пример Кенија, Алжир, Израел, Кипар, док је после Другог Светског рата, постао битна одлика за борбу против демократских режима.

Како је временом тероризам попримао нове облике и димензије, са сигурношћу можемо тврдити да је постајао све опаснији и бруталнији, па је тако и доживео наглу експанзију између 1950. и 1970. када је постао карактеристика политичког насиља. Према подацима Француског института за технологију тероризам је 1968. године учествовао са 18% у укупном политичком насиљу у свету, а 1973.године чак са 46%. У периоду од 1977. до 1979. године, у Европи је извршено 225 терористичких акција, од тога 91% успешно по терористе. Процењује се да је од 1970.године до 1980. године било 5 525 терористичких акција широм света и да ће се такав тренд наставити и у будуће.¹

Како се последњих година све више јавља опасност од ове појаве и како нема државе која се може похвалити да је заштићена од тероризма, јер се он никада не садржава на једном простору, а самим тим се и врло брзо шири па угрожава и унутрашњу и међународну безбедност, много људи је заинтересовано да тачније одређење овог појма, одреди његове узроке и карактеристике а и начине његовог сузбијања, па долази до пуког набрајања, неадекватног објашњења и заступања мишљења који не представљају уопште овај појам на прави начин.

За време настанка тероризма обично се узима 19.век али је овде реч о модерном феномену. Ми ћемо се осврнути само на претече тероризма и прве настанке овог појма са идеолошких и религијских позиција, како би уклонили разне грешке које се јављају при дефинисању и тражењу адекватне терминологије и адекватних објашњења. Често имамо пар грешака које можемо да опишемо као примере неког насиља који личе на тероризам а то иначе нису (масовна политичка убиства) , док се са друге стране о неким убиствима може рећи да су тероризам. А једна од већих грешака која је битнија да се спомене јесте мешање појмова терор и тероризам. То се обично чини да би се онај који спроводи терор толико оцрнио и приказао што драматичније.

Неке чињенице које показују да је реч теор у 14. веку из латинског прешао у француски а тек у 16. веку у енглески, док је тек као термин тероризам произишао у 18. веку али само да означи револуционарно насиље а не и оно што ми данас под тероризмом подразумевамо.

Не умањујући значај осталих истраживања, чини се да је посебно важно истаћи управо његов развој од првог јављања и постанка, како би могли упоредити тај широки опсег око којег се ова појава кретала некад и до дана данашњег. На све облике испољавања тероризма битно утичу све друштвене промене а и он сам је свакако изменио све своје начине и форме испољавања.

¹ Милошевић, М.: *Тероризам као кривичноправна категорија*, Безбедност, број 4/1988, стр. 337-347.

Највећи проблем је свакако био непостојање адекватне дефиниције тероризма, па стога имамо управо тај проблем по коме се политичка насиља и сама називају тероризмом. Морамо знати на првом месту шта се подразумевало под тим појмом некада. Једино битно јесте то да уколико се аутори не могу сложити са тиме шта ће се сврстати у овај појам они се свакако лако могу договорити око чињенице шта овај појам свакако није па и то може били јасна смерница да они предисторију тероризма свакако сврставају у корене тероризма али их свакако никада не поистовећују са самим тероризмом у његовом чистом облику.

Ипак, чини се да тероризам увек изнова шокира јавност својом манифестацијом, која превазилази дотад познате форме и облике испољавања овог феномена²

Свака појава свакако има своје облике у самом развоју човечанства. Ми можемо свакако уочити да је и сам тероризам постојао тада али да ли се он данас може сматрати тероризмом у правом облику и да ли га можемо изједначити са данашњим свакако није лак посао због свих промена које су се издежавале у свету а и због неких ранијих дешавања која су у историји била сасвим нормална па као пример навешћу нека политичка убиства која су тада свакако чинило се била најчешћи облик свргавања тадашње власти.

Свакако да су ужаси, насиље, атентати и политичка убиства постојали и у најранијим облицима људског човечанства али да ли можемо рећи да су сви они спадали у тероризам. Оно што се данас назива тероризмом, према свим до сада менторним истраживањима и утврђеним чињеницама, заправо постоји тек од 19. века. Чак је и сам термин тероризам скован пре дефинитивног уобличења тероризма као посебне политичке појаве. Њиме су прво означавани прави и имитативни револуционарни терор и неки други, сродни облици политичког насиља, па тек онда оно што данас називамо тероризмом. Зато је у разумљивој истраживачкој жудњи да се свему па и тероризму утврди почетак, потребно бити више него опрезан да се не би отишло у импровизацију и површност.³

Из наведеног видимо да нам само преостаје да разрадимо историјски развој до најситнијег детаља како би се упознали са најранијим облицима његовог испољавања, затим како је време одмицало и са његовим мењањем кроз простор и време и на крају описати све организације које су изродиле данашњи и савремени тероризам.

² У историји тероризма, ова појава је увек била актуелна и изазивала је вишеструку пажњу јавности. Тако је насиље током Француске буржоарске револуције (1789– 1799) постало њен значајан чинилац, бомбашки напади су обележили период анархизма (током 19. вијека), отмице ваздухоплова су згражавале јавност од друге половине двадесетог века, а верски радикализам је постао особеност савременог доба (од краја 20. века), (Шикман, 2015).

³ Симеуновић, Д.: *Тероризам, опити део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 110.

2. ПРЕТЕЧЕ ТЕРОРИЗМА

Највећи проблем који се јавља у литератури коју имамо о тероризму а поготово у домаћој, јесте склоност да под тероризмом често представљају све и свашта, и оно што јесте и оно што није, и оно што треба и оно што не треба. Такве ствари се дешавају због разних пропуста и незнања, али су такве ствари са становишта науке јако штетна и недопустива.

Можемо издвојити две врсте грешака које су карактеристичне када говоримо о претечама тероризма. Једна представља проблем, када се многи историјски догађаји за које је карактеристично неко политичко насиље, представља као тероризам, а то наравно тероризам није. Друга јесте она када се под овим појмом сврставају оне појаве које то никако нису нити могу да буду. То су грешке у погледу садржаја појаве и актера.⁴

2.1. Зилоти

Ако кренемо од прве претпоставке да су први терористи били Зилоти, желећемо да сазнамо све о њима, ко су они били и шта та реч у ствари значи. Реч Зилоти потиче од грчке речи *зелотес* која у свом изворном значењу представља некога ко је превише ревностан у нечему. Ако је сагледавамо из аспекта вере ова реч може значити и фанатик, следбеник, поборник. Јако је битно подсјетити, пошто се често јављају такве забуне, због чега се грчка реч употребљава за означавање побуњеника у Јудеји а то је из разлога што су Јудејом пре Римљана владали Грци. Још од освајања Александра Македонског 332. године пре нове ере до 140. године пре нове ере трајала је доминација Грчке над јеврејским државно – политичким и изворним етничким просторима. С обзиром на то да је Грчки утицај доста био јак и самим тим донео различите термине, они су се до даљњег задржали, чак и у црквеном језику.

У савременом српском значењу израз зилот често се огледа у два аспекта. Позитиван – њиме се означавају ревносни у вери – ревнотељи док се у негативном аспект користи да означи оне који растурају веру - „растурачи вере“. Овај се израз данас користи да би означио присталице Старог календара тзв „Старокалендарци“ које основани кругови Српске православне цркве сматрају „расколницима“ и „секташима“. Наравно кроз историју запажамо да је овај термин свакако мењао своје значење кроз историју, такође и на различитим просторима добијао специфично шире значење.

Овај термин није имао никакво световно значење скоро све до првог века нове ере. То тада су њиме само били означени преревносни верници, а онда су у орвом веку тим термином почели се означавати и борци за слободу јеврејског народа на простору данашњег Израела, а он се тада налазио под римском влашћу. Овај израз је јако битан, зато што су га везивали за јеврејске устанике, а тај устанак су започели и предводили *фарисеји*. Они су били јеврејска верска секта и били су карактеристични по томе што су се истицали великом побожношћу и врло строго су одржавали своје обреде. Били су названи одвојени од осталих. Сам израз фарисеј на арменском језику значи баш то.

Како су били толико посвећени вери, они су била називани зилотима што би на старогрчком значило исто а то значи посвећени вери. Због те њихове побожности која се испољавала у великим границама, постојала је сумња осталих верника, који су их сматрали лицемернима па је самим тим, израз фарисеј, а и до дана данашњег сматран погрдним и означава лицемерство. Међутим, зилот као израз је опстао у свом изворном значењу и нарочито онда када се употребљава у општем смислу.

Долазимо до тренутка када се јавља устанак. За овај устанак сматра се да је повод била жеља за отпором терору који је спроводио окупатор и одбијали су да плаћају порезе, јер је вера фарисејима налагала да се порез плаћа искључиво у форми прилога за храм.⁵ Сматра се да су зилоти, фарисеји били веома велике патриоте и да су чинили главно језгро свих тих устанка. Тај старојеврејски покрет своју борбу за ослобођење од римске власти водио је од 66. до 73. године нове ере, за време Неронове владавине. Њихов устанак је започео у Јерусалиму таквом жестином и масовношћу да је Гесије, римски прокуратор Јудеје морао да се повуче из града са целокупном војском. Устанак се брзо разбуктао па су многи јеврејски градови прешли у руке устаника. Римске трупе у Јудеји, уз римска војна појачања из Сирије, нису могле да надјачају устаничке снаге.

⁴ Симеуновић, Д.: *Тероризам, општи део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 97.

⁵ Према Флавиусу, парола устаника је била „Нема бога до Бога, нема другог пореза до пореза за Храм“.

Устанак зилота је тек успео да сломи војсковођа, а по Не роновој смрти и император, Веспасијан. Његов син Тит, уз помоћ искусних трупа (педесет хиљада људи, доведених из Рима), угушио је тај устанак⁶. Устаници су пружали тако огорчен отпор да су вештим римским ратницима требале године да освоје велике градове – упоришта зилота, као што су Тарихеја, Гуш Халав и Гамала.

У респектабилној литератури се наводи да је за време владавине Тита, само током опсаде Јерусалима, шест стотина хиљада људи изгубило живот⁷. Пад Јерусалима, у августу 70. године нове ере, означава почетак краја борбе зилота. Тит је уништио Храм, протерао много Јевреја и, до 73. нове ере, освојио три преостала града – упоришта зилота – Херодион, Мацхерус и Масаду. Био је то претпоследњи велики устанак Јевреја против туђинске власти.⁸ Затим долазимо до другог века, где су за време цара Хадријана јевреји покушали још једном да подигну устанак, које је овога пута био неуспешан а затим после тога уследио је терор Рима над Јеврејима који су због тога масовно креули да се иселавају из Јудеје. Хадријан је променио име Јудеје у Палестина 135. године нове ере. На месту разореног Јерусалима је тада подигао нови град – Алиа Цапитола, како би спречио, не само сваки бунт, већ и јеврејски народ и државу па чак и свако сећање на њу.⁹

Сада долазимо до оне главне теме која их карактерише, а то је тероризам. Јеврејски зилоти јесу били борци за слободу али то не значи да нису били терористи, међутим то једнако не значи да они и јесу терористи. Овде сматрамо да сви могу и имају право на неки циљ и да се боре за слободу и чак и једна терористичка организација. Затим, методе које су зилоти користили као и напади не може их свакако квалификовати као терористе јер су они свакако били слабији па самим тим другачије не би ни могли надвладати јаче од себе. Да ли су терористи сви они који су извели изненадни напад? Та њихова жеља за борбом и за остварење својих циљева својствена је такође и многим другим организацијама и покретима како у историји а тако и данас.

Тешко можемо доћи до закључка да је оправдано зилоте сматрати терористима. Из неких нама познатих података ми видимо да они јесу нападали цивилно становништво, оне цивиле који су били богати и сарађивали са римљанима, мада то пре свега и јесте била одлика тих ослободилачких покрета, док није толико заступљена код терористичких организација. Они јесу тражили новац ради ослобођења тих богатих људи када дође до отмице, али то и није нека битна одлика тероризма. Киднаповање и јесте једна од метода које терористи користе али они новац не траже, понекад уопште, они само желе испуњење својих политичких циљева, тако да те насилне акције које су зилоти спроводили и које су донекле представљале реакцију на сам терор које се вршио над њима, ми морамо схватити да се оне не јављају тек онако. Те акције јесу биле масовне и веома опасне. Римска војска је изгубила многе градове и утврђења, пре свега Јерусалим. Они јеси били немилосрдни, користили су пуно насиља и свирепости, али ни све то није још увек довољно да кажемо да је то све представљало тероризам. Римљани су такође имали велику војску, међутим, зилоти су више користили препаде и нападе и то их је и карактерисало. Некако можемо за њих лакше рећи да су били оријентисани као данашња герила него као терористи.

Из Гибонове књиге, *Историје успона и пада Римског царства*, која преко два века важи као веома респектабилан извор сазнања не само о Римљанима, већ и њиховим противницима¹⁰, из неких података које ми имамо види се да они јесу поседовали своју територију, имали подршку већине становништва, имали своје оружје итд. Међутим начин на који су се они борили није био ни мало чудан, једино што је зилоте приближавало тероризму јесте то да су своје противнике убијали и мучили можемо рећи пред публиком, обично на неким јавним местима и градовима где би пуно људи могло све то да посматра а они би придобијали њихове симпатије и прикупљали поене за себе а тиме су извојевали да се и сви остали спонтано прикључују таквим догађајима и све би то онда прерастало у неку још већу и већу побуну. Није чак чудно ни то, и не може се сматрати тероризмом, такође, ни то што су носили своје оружје прикривено, само да би лакше поразили непријатеља јер би тако лакше могли да им се приближе, иначе су своје оружије носили јавно и своју територију и градове су поседовали. Није им главни циљ био само извршити неки напад. Они су имали своје војне јединице, изводили су војне операције, заузимами и бранили своје градове.

Стигли смо до саме завршне речи о означавању зилота као терориста, где сматрам да се употреба овог термина користи прилично распрострањено јер реч је ипак о неком народном устанку, где су само мање групе спроводиле неке бруталне препаде који су изазивали страх и ужас код других освајача али и даље се не говори о тероризму, из разлога што није сваки ужас изазван насиљем доказ постојања тероризма. Изненадност напада и бруталност који ужасавају нападну-те, својства су многих других облика употребе силе.¹¹

⁶ Фојтхвангер, Л. *Јудејски рат*, Свјетлост, Сарајево, 1961.

⁷ Жозеф де Местр: „*О насилном уништавању људске врсте*“ у: *Списи о револуцији*, Уметничко друштво Градац, 2001, стр. 91.

⁸ Grant, Michael: *The Twelve Caesars*, Scribner's, New York, 1975.

⁹ Симеуновић, Д.: *Тероризам, опити део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 100.

¹⁰ Гибоново монументално дело први пут објављено је још 1776, тачније од 1776. до 1788. године.

¹¹ Симеуновић, Д.: *Тероризам, опити део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 101.

2.2. Таги

У 7. веку пре нове ере, терористима су били означавани припадници насилничке хиндуистичке секте по имену *Таги*. Ово представља класичан пример неадекватног означавања неке појаве тероризмом. Како је карактеристика припадника ове секте била да заробе жртву, даве је и масакрирају у част Богиње Кали, што је изазивало ужас код многих, самим тим је то искоришћено да се они означе као терористи, из разлога што су чинили управо такве ужасе. Међутим ова секта је била комбинација друмских разбојника и верских фанатика. Како имамо увид у неке податке ми видимо какав је био њихов морални кодекс, начин живота и многи обичаји али и њихове криминалне активности.

Њихов главни циљ, вековима је био искључиво друмско разбојништво. Они су пресретали путнике по друмовима, карактеристика је била да их даве неком дугом марамом која се називала *рутал*, а затим би их пљачкали. Никада нису у животу остављали сведоке који су присуствовали злочин што је наравно изазивало огроман страх код људи а код путника свакако изазивало панику. Они би раскомадали и унаказили све своје жртве, тако да ако би се икада пронашли њихови остаци немогуће је било идентификовати их. Од тог свог плена су они и живели. Богињи Кали су даривали жртву, њен живот док су за себе узимали новац и драгоцености. Карактеристично за њих јесте било да су им боје биле жута и бела и по томе су и препознавани.

Они нису имали за циљ да пошаљу поруку неким владајућим слојевима нити су желели да се нешто превише експонирају. Према власти су били неодређени. Власт нису нападали, нису разбојништва чинили по градовима, већ само искључиво по путевима и у дивљини сто је и била њихова карактеристика.

Тај култ богиње Кали подразумевао је мрцварење и дављење жртве у присуству осталих чланова секти па чак су присуствовала и старија мушка деца али не у присуству неког ширег круга људи. На почетку док је секта још била нова, било је много мало чланова, тачније два до три члана, временом је расла секта, ширила се и постала је јако уносна професија јер је био омогућен веома лагодан живот. С обзиром да тада још увек није постојала нека полиција или војска која би могла да их спречи они су се само множили и они су се сви више изопачили и постајали класични разбојници. Временом су те култне радње за њих постале небитне. Касније су се задовољавали самим убиством, нису више мрцварили и давили, комадали жртве. Како су осетили новац који им је све више и био битнији, они су напуштали тај култ богиње Кали.

Затим су у ту секту почели да приступу и муслимани, који је свакако било и раније али се сада крећу масовно прикључивати и сматра се да су неретко богињу Кали идентификовали са Мухамедовом ћерком Фатимом. Они су били веома толерантни према вери, чак и када су беснели ратови, али тај фактор слабљења култа богиње Кали јесте био баш из разлога што је постојала муслиманска већина међу Тагима.¹²

Међутим, оно што се одржало и чинило карактеристично за њих то је да су убијали жртве и уједно их и пљачкали. Када су некада били ограничени брзином дешавало се и да оставе сведоке у животу и онда се самим тим култ распадао и више из култа прерастао у неки свирепи бандитизам. Како су постали неуредни и остављали сведоке у животу, на судовима су се појављивали сведоци који су били кључни у томе да се Таги осуде, па је временом почело то да је све више у њиховим редовима постојало издајника који би продали своју браћу само да би добили своју слободу. Забележено је да је судија једном прекинуо сведока покајника када је описивао убиство коме је присуствовао што самим тим и значи да ако је присуствовао да је у њему и учествовао.

Како се временом све више ширио страх од тих банди, тачније Кали – банде, све више су се путници спајали, путовали заједно ради неке своје сигурности али се упоредо са тим и сама банда ширила. 1831. године је ухапшен вођа Тага – Ферингхеа, и он је извршио један гнусан злочин у коме је убијено 100 мушкараца и 5 жена, међутим пошто је било веома значајно да он буде доушник Британским властима па је због тога и пуштен на слободу.

Економски интереси Британије у Индији су захтевали сигурнији проток робе и људи, међутим Таги нису нападали Енглеze али су били сметња за трговину. Тај прикисак Британских власти да се Индија обрачуна са Тагима због општег побољшања и процвата земље, свакако је давао резултат. Локлане власти су често биле корумпиране од стране Тага и због тога нису придавале значај њиховим злочнима онолико колико би требало. Међутим они су се понекад, баш из тог разлога обрачунавали са ухваћеним и ухапшеним Тагима и чинили гнусне злочине над њима (одсецали им руке, носеве, зидали их живе у стубове) како би другима дали пример а и себе заштитили и показали како су власти ипак ефикасне. Наравно овде већ долазимо у ситуацију да се запитамо чије је насиље сада било ужасније, да ли власти или разбојника Тага.

¹² Симеуновић, Д.: *Тероризам, опити део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 102.

На крају 19. века долази и до краха ове секте, тј култа. Кренула су масовна хапшења јер су се плашили да ће овај култ наследити мушка деца Тага па су их Британци све више упућивали на образовање и трудили се да они постану занатлије. Таги породице, међутим то нису желеле да прихвате јер је очигледно тада у Индији било јако битније бити Таги него занатлија. Како видимо из неких извештаја из 19. века где се сматра да је распрострањеност припадника секте Таги веома велика и да је јако перспективан њен опстанак.

Они нису чинили хомогену етничку групу, порекло воде чак из Персијског племена Сагарти и ту долазимо до сазнања да је њихова глава карактеристика био управо њихов кратки бодеж, оружје чија је омча од коже. За њих се у суштини сматра да су још у 8. веку дошли у Индију и да у Индији постоје неке пећинске слике које приказују ритуална убиства која су још и тада била извођена. У неким Персијским документима 1290. године имамо да су ухапсили око 1000 Тага и највећа грешка је била та што су они ослобођени милошћу владара а испоставило се да су управо они касније вршили страشان терор над градом Бенгал.

У 16. веку, постоји податак да је владар Агбар ухапсио око 500 Тага, затим имамо их и у списима француских и енглеских путописаца који су посећивали Индију у 18. и 19. веку. Сви се слажу у једном а то је да су они првенствено опасни друмски разбојници, убијају путнике и немају никакав мотив за то. Они нападају стране и енглеze из страха од репресалија. Они су били и остали ноћна мора за путнике чију су имовину угрожавали посебно на Југу и Северу Индије.

Реч Таг потиче од решу *тхуг* на хинду језику и значи – опасан, варалица, спреман и да убије. Тај израз се користио на северу Индије, на југу се они пак називају **фансисари**. На хинду језику *фанси* значи омча која је и уједно главно оружје Тага. Главна њихова карактеристика јесте да се не ради о политички мотивисаном насиљу. Они су искључиво означавали друмске разбојнике, убице, затим новији израз Таг означава силеџију, кољача али не и терористу нити политички мотивисаног насилника.¹³

Због чега би Таги могли бити означени као терористи? Они могу бити сматрани терористима из разлога што изазивају велики страх код шире популације, па самим тим, када погледамо то онда можемо било ког ко је извршавао неки већи, крупнији злочин, побио више од 1000 људи, као што је на пример Гроф Дракула, можемо и њих прогласити за терористичке вође, међутим ово је искључиво била секта која је приносила жртву богињи. Они нису имали никакве политичке циљеве нити желели неку политичку власт нису чак ни нападали оне који су били на власти.¹⁴ Терорисали су само путнике, али овај чин терорисања није био ни близу тероризму као дасашња појава. Ту се радило само о верском насиљу а не и политичком. Колико год било ужасно и распрострањено то насиље ове секте није био тероризан који кад год би се десио и где год представљао би облик политичког насиља.

2.3. Асасини

Сматра се да су у 12. веку муслимани терористи управо задужили овај термин тиме што су за своје акције користили особе које су биле надрогирани хашишом па је из тога и проистекла реч *хашиш* а у разне језике се јавила као *ассасин* тј политички убица. Овде се заправо ради о једној верској секти која је сматрана терористичком организацијом. Реч је заправо о огранку муслиманске шиитске секте исмаилита која у арапском калифату егзистира од половине осмог века.¹⁵ Њу је, на просторима од Персије до Леванта, након верског раскола крајем једанаестог и почетком дванаестог века осмислио и на веома специфичан начин популарисао верски учитељ, песник и научник *Hasan ibn el Sabbah* (1034 –1124).¹⁶ Давно је постојала једна група која се звала *Низари* и смтра се да је то један само део Исмаилита и њима је руководио управо овај човек, све до своје смрти. Колико је ова етничка група била позната најбоље видимо по њуховим методама деловања које су и данас познате под називом **асасини**. Они су били једна јако хомогена група, састављена од припадника исте нације која је масовно учила од овог учитеља па зато и можемо рећи да је ово и била нека врста верске религије. Зато је била велика грешка поистовећивати готово све Персијанце и Исмаилите управо са тим асасинима зато што је ибн Сабах досадашње учење јако променио, затим унео неке измене. Он је пренеглашавао доктрину послушности и сматрао је да је хијерархија јако битна када преставља обожавање себе од неких граница баш као и код имама.

Реч *асасин* како видимо у неким француским правописима а исто тако и у енглеском, ова реч означава атентатора, помагача у убиству, заседи или мучки убица. Међутим ово само представља пуки збир неких поступака које су ове секте чиниле тј убиства која су вршили под дејством хашиша и пошто су константно били опијени та реч се развила из арапске речи *hashishiyyun* и она значи уживалац хашиша.

¹³ Симеуновић, Д.: *Тероризам, општи део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 104.

¹⁴ Laquer, Walter: *A history of Terrorism*, New Brunswick, NJ; London, Transaction, 2001.

¹⁵ Види – Смирнов, Н. А.: *Мусульманское сектанство*, Москва, 1930.

¹⁶ Види – Hodgson, G.S.: *The Order of Assassins*, Hag, 1955.

Та секта спада у најбоље организоване радикалне секте¹⁷ на својим просторима и у том свом времену. Марко Поло је био веома значајан за сазнања која имамо о овој секти и о самом њиховом вођи јер је имао доста записа о томе. Затим имамо објашњења и до темплара и крсташа која су нам помогла да данас схватимо начин деловања ове секте, они су се понекад и сукобљавали са њима и чак је дошло и до убиства крсташког заповедника Јерусалима.

Да се осврнемо на главни састојак који је конзумиран у круговима ове секте а то је хашиш, можемо рећи да је настао на тлу данашњег Ирана, око 1000 - те године, на подручју Блиског и Средњег истока. Пошто је тада алкохол био забрањен овај опијат се јавио брзо ширио међу богатим муслиманским становништвом. Из списка тамошњих сведока видимо начине на које су употребљавали овај опијат а он се креће од жвакања као смоласте масе, употребе листића у пићима и све до пушења помешаног са дуваном. Овај се опијат на неким другим просторима као што су јужна и средња Африка и неким другим религијама користио у обредне сврхе док се код муслимана то није могло рећи, они су ове опијате користили искључиво за своје задовољство. Такође можемо рећи да су они себи наденули овај надимак чисто из разлога што су ове опијате нашироко конзумирали чак и у време слободног живљења у својој заједници а не због тога што су починили многа убиства.

Хасан ибн Сабах је дошао на идеју да би ова секта коју је створио могла да буде једна војна организација која би му помогла да оствари своје војне и политичке циљеве, значи не ослања се само на верске циљеве. Баш у то време када је желео да створи такву секту дошло је до појаве хашиша. Он је у коришћењу ове дроге која је тада била скупа и није била свима доступна, желео управо то да искористи као важан детаљ којим ће привући припаднике. Он се 1090. године повлачи у тврђаву Аламут у провинцији Рудбар која се налазила јужно од Каспијског мора и тамо креће свој живот који је вршио на крајње аскетски начин. Он је у тим планинама изградио своју сопствену тврђаву. Имао је прелепи пространи врт, и јавио му је било битно да буде излован од спољњег света. Био је опасан високим зидинама и имао је много чувара а за њега је то представљало имитацију муслиманске верзије раја. Ту су текли како се каже потоци меда и млека а и вина, ову су долину изградили сами људи. Ту су се могли наћи најбољи плесачи и свирачи а и најлепше жене у којима је само мали део људи који је могао да уђе у овај врт могао да узива и у њима. Овде су могли ући само они људи који су били чланови секте а они су свом вођи морали пружити баш све што би он пожелео, а на првом месту морали су да буду одани и да извршавају било коју наредбу коју би од њега добили. Има доста легенди које кажу да би на сам његов поглед морали скочити са зидина или убити неког ето чисто онако. Сам тај чин његове моћи над својим следбеницима плашио је и ширио страх противницима па су се због тога често повлачили и избегавали да му се супротставе. Све је то утицало да се тај страх далеко рашири а њему је то омогућило да стекне сопствено војску и велику територију којом је располагао. Он је као и сваки вођа имао један главни циљ који је гласио: Преузети Багдад и калифат у своје руке. Па је на основу тога и све остале државе покорио. Њему је ово био може се рећи и политички и верски и војни циљ.

Овај фанатик, сматра се да је своје следбенике свакако терорисао само што се то никада у то време није на то гледало тако. По неким записима и веровањима он није напуштао своје зидине и за тридесет година изашао само два пута, па самим тим његови следбеници нису имали изора јер ни они не би смели напуштати утврђење. Он је само ширио своја утврђења на планинским врховима што га је доклекле и карактерисало сматрајући да то осликава његову узвишеност и одвојеност од других људи. Био је вођен тежњом да све своје жеље треба задовољити и одмах остварити, јер је сматрао да из њега делује сам Бог, па је убиство непријатеља било неминовно по њему јер он и јесте Божији непријатељ.

Један од његових сулудих поступака и идеја било је да се вера мора увек одржавати и бити чиста па је спроводио унутар своје секте повремена чишћења али је убио и своја два сина као пример. Према Турцима и Персијанцима је спроводио страшно насиље. Хијерархија његовог огранка исмаилита подразумевала је пет позиција: *da'i*, или врховног старешину, затим *da'is*, *rafiqs*, *lasiqs* и на крају *fidais* који су изводили убиства, а што је и реч од које је изведен савремени арапски израз *федџин* („онај који жртвује свој живот“). Избор атентатора су вршила тројица мајстора који су били одговорни како за његову обуку, тако и за учвршћивање његове спремности да за Сабаха положи живот.¹⁸

Морамо напоменути да срж ове секте и није заправо била онаква како се чинила. Много следбеника овој секти није приступило из неких верских побуда, већ из разлога што је при самом приступању уз вино служена и дрога. Са сигурношћу можемо тврдити да се радило о нарко секти. Суштина је била да се сви нови чланови дрогирају што више, да би врло брзо стекли зависност од дроге, затим би се њима пружала сва задовољства која је ово утврђење нудило а како су чланови били из редова робова и сирочади тачније сиромашног слоја. Из тога можемо лако схватити да није било тешко покорити их, уз помоћ мало задовољстава и ужитка која они свакако никада нису имали а самим тим из њих би вођа изискивао огромну послушност. Они би се тако надрогирани онда слали испред

¹⁷ 8 Види о томе: Lewis, Bernard: The Assassins: A Radical Sect in Islam, London, Al Saqi Books, 1979.

¹⁸ Симеуновић, Д.: *Тероризам, општи део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 105.

утврђења како би стражарили или били припадници његових јединица. Сви они били су залуђени идејом да су у рају и да их само он може тако увести и пружити им рај, а то је јакo очигледно јер су били зависни од дроге па би прихватили све у замени за њу а и да би уживали у осталим задовољствима која је овај „рај“ нуди.

Речи Марка Пола сведоче да су исмаилити „ма где да су били, чинили све што им је наређено. Није се догодило да неко побегне ако Шеик са планине пожели његову смрт¹⁹“.

Поставља се питање како би и зашто они побели, где би отишли? Свакако би их овај вођа пронашао, нико се још није спасио. Они нису могли побећи, тј вратити се одакле су некада дошли, јер су често добијали наређења да пустоше и разарају домове својих породица. Они су такође морали извршавати сва наређења а то је углавном било, убијати његове противнике. Када би то учинили њима би било обећано задовољство у „рају“. Сваки пут би се надали тој награди и то их је водило. Ако би пак и погинули смартали су да их свакако чека рај. Ибн Сабах их је и водио тиме да је рај једино истинско задовољство а то му је омогућавали тоталну доминацију над њима самима. А они опијени дрогама и без других циљева није им преостајало ништа осим да буду потпуно њему потчињени.

Морамо споменути да није само зависност од дроге оно што је ове следбенике наводило на разне акције. У првом реду то је била вера. Како је дрога била скупа и нераспрострањена то није био случај са вером. Они не би могли бити изманипулисани само дрогом да није постојала сама вера. Када нису имали дрогу онда се јављала фрустрација и тада је долазило до излива беса и убистава. Њихове обуке су често имале методе прања мозга а принцип њихове секте је био „ништа није истинито и зато је све допуштено“ За њих је то била смерница која их је и водила кроз даљи живот и илузије. Њихова карактеристика свакако је била да су сматрали да је вођа одмах после Бога и да се он мора слушати а и они су по самом пријему у секту полагали заклетву и заклињали се на верност и послушност.

Ибн Сабах није био неко ко је спроводио терор већ можемо рећи да је он више спроводио страховладу јер су њему морали сви доносити рекет, он је конторлисао дрогу, сви су му били послушни и морали да ћуте, да буду одани, па можемо лако схватити да је он ипак владао више страхом неко чистим насиљем.

Наравно у средњем је веку сасвим нормално било убијати непријатеље с тим што у овом случају није нормално било када и како се убијају а и на који начин. Постојали су неки ритуали које су поштовали а то је да су петком вршили убиства, у тренутку када су се молили Алаху у центру саме Џамије, а све то показивало је огромну моћ Сабаха. За убиство коришћен је искључиво нож како би били сигурни да је убиство до краја спроведено. Све то је истицали огромни и апсолутни ауторитет ово вође, који је уливао страхопоштовање а и дивљење већине.

У највеће успехе асасина, иначе, убраја се убиство великог везира Низама ел Мулка, односно везира од Триполија, као и хришћанског краља Јерусалима крцташа²⁰. У вези с тим, нису сачувани подаци о броју убијених моћника број убијених је огроман и за она времена. Сабах је у свом учењу изградио религијско оправдање за убиства „не-праведника“, као и „слуга не-праведника“.²¹ Како се дешавало да је не – праведника било доста, вођа је био принуђен да константно изриче неке казне јер је по њима убијање представљало „свету дужност“. Њихов мото је био да се мора сваки дан извршити убиство и то се сматрало једино праведно. Све је то подсећало на терор као израз државног насиља због свих тих атентата и политичких убистава. То онда свакако значи да то није тероризам. Сви касније извршавани терори у историји почињу се водити управо његовим идејама а то је да што већи и константнији страх једно тада даје ефикасне резултате.

Асасини имају јакo значајно место у историји крсташких ратова где су се са њима удруживали да би поразили Сирију а постоје и записи да су крсташи преузимали управо од асасина сваки вид и чин организовања. 1169. године дешава се и пропаст асасина, када су после пораза који им је тешко пао (пропаст шиитског калифата у Египту) понудили су темпларима да пређу у хришћанство што се њима уопште није свело те су убили њиховог изасланика и тиме завршили овај савез.

Монголи су успели да потпуно истребе асасине, њихову војску а и политичку организацију године 1256. а затим је то учинио и султан Баибас 1272. Од тада о њима више немамо никаквих сазнања. Међутим на територији Индије постоји и данас доста Исмаилита али они свакако не представљају настављаче свих оних идеја које су некада заступали и пропагирали сами асасини.

На самом крају излагања о асасинима можемо дати неке закључке, који могу представљати битну смерницу у одређењу садашњег и раније тероризма. Из приложеног смо могли видети да иако су поседовали велику територију над којом су спроводили своју власт, њих на основу свега приложеног свакако не можемо сматрати терористима у данашњем његовом значењу, али како се они сматрају „првим терористима“ можемо само потврдити да су они свакако били најближи томе.

¹⁹ Према: Sinclair, A.: The Sword and the Grail, London, 1993 i Sinclair, A.: Anatomy of Terror, London, Macmilan, 2003.

²⁰ 0 Видети – Laquer, Walter: A History of Terrorism, New Brunswick, NJ; London, Transaction, 2001.

²¹ Према: Wilkinson, Paul: Terorizmom protiv demokracije, Goldenmarketing, Zagreb, 2002, str. 77.

Суштина због које њих не можемо окарактерисати као терористе јесте та да су и они сами били део једне власти, тј Ибн Сабах је био на власти, а они су убиства вршили по наређењу своје власти, на рачун свог владара и то није било ништа ново. Они су такође имали своје територије и утврђења и чинили су признати део феудалног система. Разлика није ни у томе што су били верски фанатици. Такође, ни убиство под утицајем опијата не би било оригинално да није било осмишљено као трајно и системско насиље. Стога, ако и нису били први терористи, асасини се свакако могу означити као зачетници потпуно оформљеног, и систематски осмишљеног и спровођеног, индукованог самоубилачког метода политичке борбе.²²

3. НАСТАНАК ТЕРОРИЗМА

Рађање тероризма као појаве испољило се након француске револуције а главна смерница била је идејна концепција која је била повезана са левицом те револуције. Ово крило је после неуспеха 1848. године, пошто је снажно револуција утицала на многе европске државе изнедрила и започела прве бомбашке нападе и атентате који су уперени били против револуционаша. Сви ти ужаси, међутим још увек се не могу сврстати у тероризам. Да би се тероризам формирао као појам морало је постојати још много елемената. Главне ствари које су овде недостајале да би се ово могло окарактерисати као тероризам на првом је месту било то што није постојала добра и јасна организација, још увек није био постављен јасан циљ који се жели постићи, нарочито стратешки а није постојала ни систематичност. Овој прилици недостајало је оно најважније а то је била идеја.

Долазимо до ситуације у којој имамо особу која је окарактерисана као неко ко је може се рећи отац тероризма. Та особа био је Карл Маркс. Све се ово десило само зато што он јесте подрзао револуцију 1848. године али такав епитет не можемо доделили особи само из разлога што је тежио променама насилним путем. Како каже Џонатан Вајт - „, иако му је приписано много епитета, Карл Маркс није био терориста“.²³ Све ове закључке могли смо претпоставити само јер је у његовим делима више постојало заговарање доласка на власт коришћењем насиља било дупло заступљено него долазак мирним путем али који никако није изостајао. Због суштине својих надахнућа у погледу насиља његова дела ће се сматрати водичем многих терориста и револуционара али он сам по себи то никако није био, тј он није заговарао сам тероризам. Тренутак који стаје у његову одбрану јесте тренутак када долази до раскола између њега и Бакуњина јер је управо он тежио тероризму. Маркс је био противник тероризма јер није подржавао сваки вид борбе против Буржоазије јер се он никада није слагао са индивидуалним насиљем већ искључиво за акцију класе.

Све веће заговарање тероризма срећемо тек код неких других твораца неких идеја које представљају полазну основу за тероризам и самим тим њиховим делима тероризам управо и добија своје духовно тле. За пример имамо Михајила Бакуњина, за којег се сматра да је заправо он творац тероризма иако он сам тероризам никад није стављао у центар свог учења али се зато његови тестови често могу протумачити тј искористити као један вид анархистичког бунта а и често је позивао на насиље, нарочито на терористичко насиље. Затим имамо и неке друге идејне творце тероризма и управо из њихових теорија и дела која су створили, и у којима позивају на насиље, уништавање и ништавило а затим и касније појаве анархизма долази до истинског тероризма.

Како је у 19. веку анархизам јако био заступљен и привлачан, његове идеје су доста дуго биле привлачне а праксу Бакуњина и Нечејева су користили њихови следбеници па можемо рећи да су користили ту неку убилачку праксу.

3.1. Зачетак тероризма – Анархизам

Прво и основно идеолошко полазиште савременог тероризма свакако је био анархизам. Реч је о политичкој теорији и истовремено политичкој идеологији, изведеној из речи анархија (грчки *anarchia*), што у дословном преводу значи безвлашће. Ова реч потиче од латинске верзије оригиналног грчког израза, који је још Хомер користио у значењу одсуства власти, владавине и закона. У античкој Грчкој термин се користио за означавање хаоса, али истовремено и изобличене демократије, такође је био синоним за безвлашће и непостојање легитимног поретка законом уређеног.

²² Симеуновић, Д.: *Тероризам, општи део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 106.

²³ Џонатан, Р. Вајт, *Тероризам*, Алехандрија Прес, Београд, 2004, стр. 83.

У погрдном је контексту коришћен и у средњем веку, па чак и у време ново вековне француске и енглеске политичке теорије. У савременом значењу, анархизам се практично односи на заједницу људи без друштвеног уређења исказаног у облику норматива и облигација. То је „доктрина која у власти види угњетавање и извор свих људских зала”, те се из тог разлога потенцирају алтернативни облици политичког организовања, засновани на принципу слободе и слободног изражавања мисли и воље сваког појединца²⁴.

Сама суштина анархизма јесте тежња за слободом у најширем смислу речи, која означава историјску потребу појединца да слободно мисли, дела и сопственом вољом бира најпогоднији начин живота сходно личним потребама и хтењима. Зато анархизам треба посматрати кроз бројне теоријске правце и доктрине које у себи садрже појам слободе, једнакости, државе и идеално организованог друштва. Анархизам је један од резултата просветитељства и Француске револуције. Последњи и радикални изданак теорије друштвеног уговора и природно-правних теорија о добром друштвеном поретку, друштве ном уговору који се склапа између појединаца удружених међусобним интересима, правди и друштвеној једнакости. Обухвата широк дијапазон теоријских концепција и практичних тенденција којима је заједничка идеја о одбацивању друштвене и државне принуде у било ком облику. Као такав природно је тло за настанак и упориште тероризма, посебно левичарског, јер његовим заговарачима нуди обиље могућности и жељених одговора.

Присталице анархизма заговарају укидање закона и власти, у веровању да ће потом развити један природнији и спонтанији друштвени поредак. Стога је насиље, по њиховом мишљењу, грешно и контрапродуктивно, за многе чак и морално неприхватљиво. Прудон, кога називају „оцем анархије”, рационално је утврдио да је „свако власништво крађа”. У стварању новог друштвеног концепта и уређења базираног на принципу једнакости и слободе за све, он инсистира на просвећености и пролетерској револуцији, али само као крајњих средстава остварења циља.²⁵

Прудон се бори против беде пролетера, „али у исто време се обара и на револуционарне тенденције пролетера, које говоре о експропријацији експлоататора и о комунистичкој организацији производње”.²⁶

Како каже Ђоковић, анархизам са Прудоном управо почиње да буде најутицајнији правац социјализма међу француским радницима, јер је децентрализацији државе са комуналним уређењем и владавином конфедерације, основна његова смерница. Зато можемо видети и његово заступање операционализације друштбене структуре анархије, а она је утемељена на обједињењу индивидуалне и социјалне личности, економској солидарности, једнакости поседа и систему праведне размене. Како је политичка теорија анархизма недовољно теоријски дефинисана, и јако противречна друштвена појава, с обзиром да је настала и развијала се као критички одговор не само на концепт буржоаске државе и њених институција, већ и као одговор на рану концепцију развоја социјализма. Анархизам полази од негације државе која представља инструмент доминације над човеком и његовом слободом. Главна личност оваквог приступа јесте Михаил Бакуњин који је насиље сматрао неизбежним и најпотребнијим инструментом остварења сваке револуције. Како временом долази до разлаза са Марксом, Бакуњин наставља свој револуционарни рад, пружајући помоћ радикалним анархистима, посебно Сергеју Нечајеву. Својим идејама, Бакуњин је оправдао употребу насиља које је било уперено баш према држави због изричитог показивања незадовољства масе и то га је практично и учинило, како су га називали: „*отац тероризма*“.

У свом делу „Принципи револуције” Бакуњин каже да „ни једна друга акција изузев тероризма од стране појединаца или малих група не може очистити руску земљу”²⁷ Сматра да је људска глупост начин за решавање конфликта и стварање друштва анархије. Одавде проистиче да је револуционарна свака акција и свако средство које служи за револуцију и остварење њених циљева.

Бакуњинова главна смерница ипак представља насиље као средство дезинтеграције старог друштва, и то искључиво индивидуално, и масовно неинституционално насиље. Левичарски тероризам ће искористити управо ово фаворизовање индивидуалног насиља и биће његов основ.. Као и инсистирање на малим групама или неколицини истомишљеника који би на основу сопствене иницијативе формирали ћелије, које би требале да буду тајне. Управо идеја ћелијске мреже представља основу за настанак тероризма и подсећа на метод функционисања савремених терористичких група.

Често се сматрало како је Бакуњин био контрадикторан и да се није залагао ни за тероризам а ни за само насиље. Међутим оваква и слична теоријска сазнања ипак показују да се он у једном периоду ипак изјашњаја за насиље као генерално средство револуције и искључиво као средство дезинтеграције старог и изградње новог друштва. Он се залагао за индивидуално и масовно неинституционално насиље како смо у горњем тексту већ навели, против сваког институционалног насиља или боље речено законитог насиља. Само индивидуално може бити просвећено револуцијом и зато је природно да револуција може да уништава баш све што се пред њом нађе. Он се такође залаже и за уништење личности које су на власти, само индивидуалном акцијом зато што је тако

²⁴ Ђоковић, М.: Анархизам, Утопија, Београд, 2007. стр 12.

²⁵ Ђоковић, М.: Анархизам, Утопија, Београд, 2007. стр 21.

²⁶ Plehanov, Georgij Valentinovič (1968): Anarhizam i socijalizam, Kultura, Beograd, стр 214.

²⁷ Kushner, Harvey W (2003): Encyclopedia of Terrorism, Sage Publications, Inc, London, стр 23.

једино могуће остварити револуцију. Данас се то свакако налази у основи самог левичарског тероризма који сматра да је симболичан чин револуције свакако и само политичко убиство.

Сматра се да масама треба бити приказано освешћење само кроз бљесак, како неки наводе, док им се не треба објашњавати речима. Савремени методи политичке борбе где се помоћу пропаганде остварују циљеви који се заправо желе постићи, сматра се да је први обелоданио италијански револуционар Карло Пизакане. Он у свом отелотворењу видео је насиље као најефикасније средство – пропаганду, јер сматра да пропаганда има и образовну функцију. Затим је Јохан Мост, како је био очаран динамитом који је за њега представљао средство анархистичке револуције, само први у низу анархиста који је мислио да је пропаганда техничко средство што је јачало заблуде о томе да није потребна маса да би се остварили њихови циљеви.

Такође, он сматра да је динамит јако важан за сиромашне јер шири страх међу пљачкашима. Сматра да се лаксе може динамитом задовољити правда него законом. Управо ово представља ону изреку „да је насиље увек и свуда применљиво“.

Ово управо показује да терористи од тада јако теже да пронађу неко средство које би у толикој мери било разорно да би њиме успели да надоместе то сто су бројчано мањи у односу на власт претив које се боре. Како су некад сматрали да је динамит најбоље средство тако га данас и облитато користе, па сада маштају и о атомским бомбама само можемо претпоставити да ће можда ускоро моћи и то да остваре. Међутим постоји још једна струја у тероризму која је више заступљена сада међу присталицама тероризма а то је идеологија *саможртвовања*. То значи да су они спремни да гину за саму политичку идеју.

Карл Хајцен 1869. године у свом есеју „Убиство“ баш пропагира само самоубиство и уздиже га изнад убиства како би представио самоубиство као једини циљ који може подићи политичку свест до највишег нивоа. Зато су се они и ослањали на концепцију завере као главну концепцију где су независно од реалних услова револуцију увек сматрали реалном и могућом.

Поред државе и њеног укидања, код Бакуњина уочавамо да почиње све више да се бави и појмом људске слободе, као јединог услова за остварење човекових материјалних и духовних потреба. Бакуњин се залаже за апсолутну и потпуну слободу која ће, обухватити потпуно и стварно ослобођење целокупног пролетеријата и све земље, без обзира на степен њиховог развоја, како видимо из примера који нам даје Ђоковић. Према томе анархизам заправо представља хуманистички концепт будућег друштва, али и утопију кроз које друштво у будућности треба да одговори захтевима и задацима који му се намећу.

Бакуњин велики раскол доживљава и са марксистима, тај сукоб можемо објаснити из два дела. Први представља само неслагање око избора тактике револуционарне борбе, а други питање организације. За разлику од марксизма, анархизам се не обраћа ни једној посебној класи, већ маси у целини. Не представља класну теорију, нити политички програм, иако се ставља на страну потлачених и признаје класну борбу. Са једне стране имамо Маркса који је окренут извођењу социјалистичке револуције и преузимању државе од стране саме радничке класе, уз коришћење диктатуре пролетеријата као облика политичке власти, са друге стране видимо да Бакуњин инсистира на укидању државе, без обзира на тип поретка који је у њој заступљен. По Бакуњину, тип друштвене производње не одређује друштвену надградњу апсолутно, што произилази из његовог става о непосредном укидању државе и њених институција, за разлику од Маркса који је истицао да је у свакој држави присутна диктатура владајуће класе. Док је Бакуњин веровао у непосредни народни инстинкт, уз све субјективне и објективне околности које се временом дешавају, Маркс то свакако није. Њихов теоријски сукоб резултат је различитог схватања државе у процесу социјалне револуције. Маркс потенцира и брани управо оне политичке ставове против којих је био Бакуњин. Против политичке револуције у којој су социјалистичка држава и пролетеријат средство за њено извођење, Бакуњин се залаже за револуцију у којој ће носиоци бити народне масе, пролетеријат и сељаштво, у зависности од датих друштвених околности и структуре држава. Анархизам по Бакуњину инсистира на извођењу социјалне револуције, док марксизам захтева извођење политичке револуције од стране пролетеријата, па тек након тога следи социјална револуција. Маркс сматра да сиромаштво ствара политичко ропство, односно Државу, док Бакуњин иде обрнутим редом, по којем је узрок сиромаштва и беде Држава, те је треба одмах уништити. Према Бакуњину, „Социјална револуција” не само да је неминовна, већ је њом могуће остварење бројних циљева, превасходно гашења сиромаштва и беде, односно потребе за материјалним вредностима, затим укидање власти и било ког облика доминације, слободно уређење живота народа, формирање комуна и сељачких општина, стварање једног хуманог друштва на принципу братства и поштовања као крајњег циља у будућности²⁸. Марксизам свакако инсистира на политичкој револуцији, као процесу стварања државе у којем се остварује интеграција појединачног и општег друштвеног интереса, што свакако представља супротност самом анархизму. Свој циљ свакако нису ни на који начин они успели да остваре а то је – потпуна слобода и коначно укидање неједнакости међу људима.

²⁸ Пројовић, И. Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21, стр. 65-95

Још едан представник анархизма, вредан помена био је Петар Кропоткин. Његова теорија анархистичког комунизма по којој добра и услуге треба слободно и подједнако поделити у сарадњи са свим члановима друштва, Кропоткин истовремено одбацује парламентарну борбу. Иако се и он служи „пропагандом делом”, за разлику од Бакуњина, револуцију доживљава као чин разарања државе као „политичке базе приватне својине”²⁹ Он мисли да револуција није ништа друго до морално оправдан народни покрет. Остао је свакако доследан ставовима свог ментора Бакуњина, али је настојао да анархизам научно систематизује и објасни на један комплекснији начин, тако што га је приказивао као целовит философски правац и пут ка остварењу револуције. Као изузетни познавалац историје, веровао је да је заиста могуће створити друштвену заједницу која неће остати на нивоу утопије, захваљујући управо ахархизму, а и да ће она имати стварни друштвени облик и значај.

Његове нашироко познате речи биле су: „... да анархија представља одређени друштвени идеал који се битно разликује од свега онога што је до сада величала већина философа, научника и политичара, који су хтели људима да управљају и да им дају законе. Анархија никад није била идеал владајућих класа. Али зато је више или мање свестан идеал маса”³⁰

Ми из овог става можемо запазити да одатле произилази и његов став да је човеку урођено да живи у социјалним и солидарним заједницама, уз милосрђе, хуманост и бригу једних о другима, и како сматра етика и морални принципи неће издржати пред великим техничко- технолошким развојем револуције. За њега анархизам представља идеју по којој „нема владавине човека над човеком”, него све то представља идеалан концепт хуманог друштва који је заснован на принципима слободе, једнакости и равноправности. Јако битно питање које можемо извући из овог дела јесте то да ли је могуће оостварити анархистичко друштво мирним или пак насилним путем. Кропоткин је врло категоричан у својој тврдњи по којој је за народ „устанак једини излазак из ситуације којом је незадовољан”³¹ Јасно видимо да он не поштује правце по којима је анархистички идеал друштва утопија, дајући мишљење да је немогуће неко уређење дефинисати унапред као и да је то сасвим непотребно. Одређивати уређење у којем нема неправди и неједнакости узалудно је и неприхватљиво самим тим што ће се укидањем свега лошег постојећег и сам појам правде променити.

Све законе који владају човечанством Кропоткин дели на оне који штите својину, владу и личност. Он одбацује тероризам као тежиште револуционарне акције, али се ипак у потпуности од њега не одриче.³²

Како већ дуго видимо да је сам анархизам у кризи стагнације и да након Бакуњина и Кропоткина ни један се теоретичар није јасно исказао у излагању својих идеја па се може претпоставити да ће за њих свакако остати значајан принцип да свака успостављена власт није насиље и да само успостављање неке власти па макар то било и раволуционарне, то јесте. Они који су се залагали за насиље као облик рушења постојећег и деструкцију старог, претходи, мисли се, и ослобађа пут ненасилном стварању новог. Како они насиље схватају као инструмент разарања и деструкције и одређењу револуције искључиво као разарања и само као перманентног негирања постојећег света институција ауторитета и легалитета пошто једина револуција која може спасити народ јесте она која разара сваки установљени поредак, корен и грану која уништава све државне традиције, редове и класе.³³

Сергеј Нечајев слично као и Бакуњин, сматра да је неопходно и неизбежно уништити државу, али да је потребно свакако избећи тиранију науке над народом и животом, зато што су они умногоме непредвидљиви него што можемо и замислити. Социјална револуција им је била главни адут за јачање свести маса и сматрали су да се она морала изводити а такође и посебан начин објашњавања и обраћања народу. Како сматра Ђоковић битна разлика је управо у начину и средствима реализације рушења државе и њених институција. Нечајев се међутим залаже за рушење државе свим средствима, пре свега, терором, ликвидацијом, атентатима и осталим облицима организованог политичког насиља. Револуција је, како је он сматрао била веома значајна за цео руски народ. Било је једино питање воље и по њему би могао у сваком тренутку читав народ извести револуцију. Разлика је управо у томе што је Бакуњин био пштар противник преузимања власти терором или било каквим другим организованим обликом политичког насиља. Управо то разликовање њихових идеја и теоријских приступа извођења социјалне револуције веома је значајно за даље изучавање теме којом се бавимо. Бакуњинова главна смерница била је масовна социјална револуција одоздо на горе, док код Нечајева видимо револуцију јакобинског типа, коју предводе добро организоване групе, који не бирају средство ради остварења циља.

Руски јакобинизам и бланкизам у великој мери присутан у револуционарном делу Сергеја Нечајева. Како сматра Латинка Перовић „однос руског јакобинизма и бланкизма према револуционарном покрету претходних раздобља и однос тога покрета у потоњем раздобљу према њему представљају целовит проблем.

²⁹ Симеуновић, Д.: *Тероризам, општи део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр. 115.

³⁰ Ђоковић, М.: *Анархизам, Утопија*, Београд, 2007, стр. 23.

³¹ Ђоковић, М.: *Анархизам, Утопија*, Београд, 2007, стр. 25.

³² Пројовић, И.: *Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму*, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21, стр. 74.

³³ Према: Екмечић, М. „Бакуњин као побуњени интелектуалац“, *Филозофија* XX 2-3/ 1971., стр. 52.

У суштини, ради се о једном те истом питању - о генези руског марксизма и о његовом односу према битним идејама револуционарног народњаштва: самобитном развоју социјализма у Русији, могућности прескакања капитализма и непосредног преласка од апсолутизма на социјализам, теорији револуционарне партије и карактеру револуције³⁴

У тадашњем времену управо је он био јако познат због политичког процеса одржаног у Петрограду од 13. јула до 23. септембра 1871. године, и тада су објављена два значајна документа која му се приписују – Катехизис револуционара и Програм револуционарних акција. Револуционарном покрету је он свакако пришао као човек из народа и управо из тога угла изразио жељу и вољу за променом.

Програм револуционарних акција полазио је од социјалне револуције као крајњег циља и политичке револуције као јединог средства за реализацију тог циља. У њему је изложен и план припрема револуције, па чак прецизиран и датум устанка. Из иностранства је Нечајев деловао у складу са строгим постављеним задацима у Програму револуционарних акција. Успоставио је везе са европским револуционарним организацијама, прикупљао финансијска средства, бавио се пропагандом, радио на Катехизису револуционара и форму- лацији будућег друштвеног поретка, комуницирао и сарађивао са Херценом, Огарјовим и Бакуњиним.³⁵ Како Латинка Перовић сматра однос њега и Бакуњина представљао је сусрет човека револуционарне теорије и човека револуционарне акције. Тако што се упростила и је и сбела искључиво на деловање, тј акцију, револуција захваљујући Нечејеву добија другу страну. Његова невиђена енергија, фанатизам у остварењу циљева, немилосрдно давање самог себе, као и свих оних који у томе учествују, мржња према поретку и свему што стоји на путу револуције, само су неке од карактеристика овог револуционара. Он је зачетник оригиналне теорије револуције кроз практичан рад и деловање махом из емиграције.

Након Бакуњина и Кропоткина, анархистичка мисао више никада није достигла такав успон. Без нових теоретичара и идеја, присталице анархизма, посебно оног који је заговарао Бакуњин, још дуго ће не само сваку успостављену власт, већ и свако успостављење власти сматрати револуционарним насиљем.

Како нам историјска пракса показује како је судбина неорганизованог насиља да свакако мора поклекнути испред организованог насиља које је свакако мање снаге. Анархисти сматрају да је неопходно користити велики, деструктивни и рушилачки нагон у масама и правити атмосферу спонтане деструкције која би била уперена против свих који су на власти или простије речено свих ауторитета у друштву. Да бисмо боље упознали и разумели модерне и првобитне анархистичке групе, струје и покрете, неопходно је разликовање временске и просторне дистанце, али и друштвено-политичке заједнице у којој настају. Разумевање анархизма као идеологије, мора се одредити према времену и простору као основа су од које треба поћи у проучавању.

Како уочавамо да је чињеница да је општеприхваћено и уобичајено становиште по којем су анархисти аутсајдери, односно отпадници у друштву, они који се не уклапају и шетају по маргини заједнице, што изазива бројне стереотипе и предрасуде, уочавамо колико је заправо важно посматрати чланове анархистичких група објективно. Крајем XIX и почетком XX века анархистички покрет је због индивидуалних аката насиља, силе, побуна, у свести осталих чланова друштвене заједнице демонизован, посматран криминогено уз тенденцију да се њиховим делатностима не придаје већи друштвени значај, јер би на тај начин кроз извесно време били потпуно маргинализовани³⁶

Иако су много мисли да анархизам неће успети да се одржи, како је био маргинализован и одбациван, он је и током 20. века успео да се подржи на политичкој сцени у свету. Међутим он свакако није избујио на интересовању али ипак није поседовао више ону снагу какву су некада његови зачетници желели да има. За детаљну анализу неопходно је сагледавање два аспекта функционисања. На првом месту, најбитнија је веза анархиста са доминантним друштвеним уређењем, обрасцима, нормама и систему функционисања дате заједнице. Затим употреба њихових места окупљања. Опозициона природа њиховог деловања као и негативна перцепција друштва утицали су на став да се анархизам као идеологија, покрет и струје посматрају из угла либерално-капиталистичког друштвеног модела, у којем се он другачије није ни могао дефинисати сем као супротност, опозиција и склоност урушавању оног што су други вековима градили. Морамо свакако поменути још и проблем децентрализације, који су анархисти свакако први покренули.

Њихови виђење ствари а и појава видимо да је реч о идеји која претежно има за циљ умножавање центара одлучивања и тиме да умногоме смањи потенцијал за принудну злоупотребу власти. Како Гојенс сматра, ови анархисти предвиђају партиципативни облик демократије и то им и представља суштински облик децентрализације. Одлуке које се доносе на локалном нивоу, док истовремено сарађују међусобно са другим сличним, на регионалном или евентуално међународном нивоу, по њима само друштво и функционише као добровољна организација.

³⁴ Перовић, Л.: Планирана револуција, БИГЗ, Београд, 1988, стр. 69.

³⁵ Пројовић, И.: Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21, стр. 75.

³⁶ Пројовић, И.: Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21, стр. 76.

Анархизам сматрамо да представља политичку идеологију за коју сматрамо да никада није освојила власт, бар не на националном нивоу. Најближе у остварењу тог свог циља били су у побуни у Кронштату и током Шпанског грађанског рата (1936-1939), према Бреитбарту. Данас у свету делује низ значајних анархистичких и анархосиндикалних група. У Грчкој имамо класичан пример а ни данас њихова борба не престаје. Не треба изоставити ни анархистичке групе и организације широм Европе (Шпанија, Италија, Швајцарска), које се, с времена на време, појаве и подсети да њихова борба и даље траје.³⁷ Свакако ће нам у томе помоћи само време које ће потврдити да ли су и колико су они способни за промене, и шта би те промене донеле.

Привлачност анархизма управо је била идеолошка основа од које су терористичке организације са краја XIX и почетка XX века полазиле, она је била ограничена како циљевима, тако и средствима остварења. Рушење државе и деградација политичког ауторитета практично је не само нереално, већ и немогуће. Економски и друштвени развој у огромној мери опредељују даљи развој и опстанак заједница, па због тога сматра се, друштва без државе и њеног апарата није никако могуће остварити. Став који анархисти пропагирају према ауторитету и политичком активизму привлачан је већином младом становништву. Најчешће у време изразитих криза, јер у њему проналазе одређене моралне основе, које су махом трајнијег карактера и опредељују њихов даљи живот, а нарочито су привлачни екстремистима који су спремни подићи чак и различите акције.

4. ПРВЕ ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Прва терористичка организација на свету, настала је 1878. године у Русији и њен назив био је **Народна воља**. Ово је прва терористичка организација која је 1881. године убила Цара Александра II Романова. Највећи парадокс и јесте то што је она настала у Русији у време кад је јако заступљена била и слобода говора и јавна окупљања и ослобођење ropства. Он је чак био први цар који је своју власт желео поделити са парламентом. Баш из тог разлога дешавало се да сада више не тајно, него јавно присталице анархизма проповедају своје идеје, труде се да скупе што више истомишљеника како би остварили своје политичке циљеве кроз вршење чак и насиља. Ова организација је чак 7 пута покушала да убије цара и то је коначно урадила 1.марта 1881. године.

Према неки мишљењима да што се више демократија шири све више долази и до пораста екстремног деловања у политици па то постаје и главно обележје услова у коме настаје и одржава се тероризам. Нека најновија истраживања подразумевају да уколико је у држави заступљена демократија и што је она већа то је већа опасност државе да буде угрожена тероризмом док заступљеност ауторитарног режима значи и мању опасност држави од деловања тероризма.

Међутим најбитнија и јесте могућност испуњавања обима и степена деловања терориста и постизања њихових циљева састоји се у томе да је јако битно сагледати и облик политичког уређења државе а и какав је став власти према тероризму и то ћемо најлепше описати кроз руски пример као први историјски пример.

Да би се обрачунао и осветио убиство оца, Цар Александар 3 Романов је обесио све чланове Народне воље али не само њих већ и све њихове присталице и могуће следбенике. Битно је споменути и Софију Петровскају која је била члан Народне воље, чак лично учествовала у атентату, што морамо признати данас је то јако ретко за вође савременог тероризма. Чак је и она била обешена и то што је била љубимица генерала није је поштедело.

Организација је престала да постоји 1883. године али се након тога појавила нова генерација терориста који су следили дела народне воље и сами су покушали атентат на Алексадрa 3, међутим то је било безуспешно и опет су ухваћени и обешени. У том хапшењу страдао је и Александар Уљанов, који је био Лењинов старији брат. Из тога проистиче да Лењин схвата да тероризам не даје позитивне резултате зато сто нема подршку шире јаности по његовом мишљењу, па самим тих свој покушај преузимања власти и њеног рушења, иако је веома пропагирао насиље, своје виђење заснива на скроз концептуално различитом ставу.

Основни циљ и основна тежња Народне воље била је постизање социјалне правде и неједнакости што значи да је она била левичарски оријентисана. Они су се залагали за слободу штампе, радикално ограничење врховне власти, поделу земље сељацима³⁸, међутим и они

³⁷ Пројовић, И.: Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21, стр. 78.

³⁸ Симеуновић, Д.: *Тероризам, опити део*, Правни факултет у Београду, 2009, стр 117.

су имали доста ставова који су се често косили. Пример за то је да су често пропагирали то да се невина људска крв не сме пролити да би се остварили циљеви а са друге стране су убили цара а и пропагирали убиства свих оних који су били на власти.

Народна воља дала је пример како је пропаганда врло битна у вршењу свих тих чинова, то видимо из примера када су они држали конференцију у Лондону где су се многи људи томе дивили и пример убиства председника САД Виљема МекКинлија 1901. године, тако да су они само потврдили саму привлачност доктрине коју су анархисти заступали и да је управо анархизам као политичка пракса јако брзо уздигнут а са њим и анархистичко насиље. Није било битно да ли је неко члан организације директно да би имао везу са анархизмом.

Како је у другој половини 19. века анархизам све више растао долазило је до тога да и почетном 20. века креће све већа заступљеност управо самог анархизма. Последњи њихов велики наступ видимо у 20. веку када су га махом означиле организације крајње левеце какве су биле Фракција Црвене армије у Немачкој, Црвене бригаде у Италији и Тупамароси у Латинској Америци.³⁹

Очигледна је разлика некадашњих организација и савремених терористичких организација. Све више смо сведоци да постоји све већа експанзија ових организација, да се великом брзином шире и распрострањују. Али свакако да постоје и енормне сличности баш као што су строга хијерархија, милитантна организованост, анонимност чланства, остваривање идеолошких или политичких циљева што је свакако био и циљ некадашњих тј првих терористичких организација. Неке често имају и само криминални циљ, тј остваривање имовинске користи што свакако видимо и на примерима некадашњих организација. Све ове чињенице представљају знатну смерницу у упознавању са некадашњим и данашњим схватањем тероризма.

5. РАЗВОЈ ТЕРОРИЗМА У 20. ВЕКУ

Националистички тероризам све више постаје карактеристика овог века. Почињу се све више развијати организације засноване на етносепаратистичким усмерењем. Овде ћемо поменути и организације које су деловале на нашим просторима тј на балканским и југословенским. Тероризам такође постаје битан фактор у новоствореним државама као замена за борбу против демократских режима.⁴⁰ Међутим можемо да уочимо да су неке мање а и самосталне организације почеле да слабе и доживљавају крах па су почеле све више да мењају своје првобитне поставке. Све више је вребала опасност од нових врста тероризма, па имамо доста праваца од најопаснији до најсавременијих. Како би ближе објаснили тероризам у 20. веку мораћемо да се осврнемо на неке терористичке организације, почевши од најстарије.

- Ирска републиканска армија – ИРА

Најчвршће корене тероризам је пустио кроз деловање ове најстарије и најзнаменитије организације. Карактеристично за ову организацију било је то да је желела уједињење Ирске да постигне искључиво оружаним путем. Ово је свакако била паравојна организација. Ширење страха и панике је и од вајкада било моћно оружије тероризма па су такву тактику спроводиле управо и саме претече ове прве организације на свету.

Ову организацију изнедрила је вишегодишња политичка и економска доминација Велике Британије над Ирском. 1171. године Ирска губи своју независност након Енглеске инвазије на њихову територију и та година се узима за почетак сукоба. Због страха од напада од Француске и Шпаније Енглези су желели Ирску да претворе у своју колонију.

Да би осигурали своје границе они су се водили политиком чишћења домаћег становништва са североисточног дела Ирске. Одузимали су им имовину, забрањивали им насељивање тих подручја.

Крајем 18. века католици су се подигли на устанак против Енглеске. Једини начин који су сматрали да ће отколнити претње Енглези су видели у стварању уније са Ирском, међутим већина ирског народа то није желела, па се тако међу католицима јавио снажан порив у

³⁹ Димитријевић, В. Часопис Време, бр. 944. 2009.

⁴⁰ Вејовић, Д., Радуљ, С., Шикман, М. Друштвени аспекти тероризма, Удружење дефендолога, 2007.

19. веку за самоуправу. Како су сматрали да је то претња њиховим интересима, протестанти су формирали Улстерске добровољце 1913. године и њихов је главни оријентир био да оружаним путем прекину успоставу самоуправе. Како су Улстерски добровољци спроводили нашироко насиље као пандан њима створени су Ирски добровољци а њихов је циљ био постићи насилним средствима политичку промену.

Себе су видели као велику силу и сматрали су да све то раде у име своје заједнице, тачније католичке заједнице па су тако три године касније подигли Ускршњи устанак и прогласили Ирску Републику. Циљ ове паравојне организације био је успостава саме Ирске Републике на подручју целокупног Ирског острва.

Све више су их временом Британци потискивали и гушили те устанке то је све извојевало да управо овај покрет све више јача. Како су схватили да другог решења осим насилног сукоба и употребе насилних средстава нема Британци су донели закон, 1920. године о управљању Ирском, где је само острво подељено на два дела – на северну Ирску и Независну слободну Републику Ирску која се касније називала Независна Република Ирска.

Северна Ирска је остала у саставу Уједињеног Краљевства и била под доминацијом протестаната иако су 1/3 становништва били католици. Повод за почетак сукоба је дугогодишња дискриминација управо самих католика и одузимање њихових политичких права, слобода итд. Власти су имала јако битну улогу у контроли запошљавања, затим доделе станова, и били су највећи послодавци али су запошљавали само протестанте. Та дискриминација је узела маха. Католици су из тог разлога све више желели и тражили свој легитимитет међутим све то, само је ескалирало сукобом на обе стране.

Британска влада је након тога, крајем 60-их година послала војску у мисију на подручју северне Ирске и имали су задатак само да зауставе насиље и зауставе две зараћене стране 1972. године је војска убила ненаоружане Ирске цивиле и све то је изазвало ексалацију сукоба па је одговор на то насиље представљало неколико бомбашких напада које је спровела сама ИРА и то је подстакнуло Британску владу да исте године укине све институције власти и уведе извршну управу. До данас се та војска задржала на том подручју.

Једини циљ од тренутка настанка овог покрета јесте ослобођење од Британске власти и успостава сопствене независне Ирске Републике. У 20. веку стварају се два крила републиканског покрет а – Шин Фејн који је чинио политичко крило и Ирска републичка армија која је представљала оружаном крило.

Како је сама ИРА посвећена успостави јединствене државе наравно, користећи се искључиво насиљем што свакако није био примарни циљ Шин Фејна. Ту јасно видимо да су се они одрицали насиља и употребе оружја и посветили се искључиво употреби политичких средстава. Та промена је довела до развоја Шин Фејна као политичког крила који се називао ПИРА који се користи политичким саставом као средством за остваривање и унапеђивање циљева републиканаца.

Како је сам тероризам ове организације био усмерен управо на економски слом Енглеске с циљем уверавања јавности да је северна Ирска већи трошак него добитак, они су желели да изазову притисак јавности са захтевом да одустану од тлачења северне Ирске па је ИРА користећи јефтина средства напада – бомба, хемијске смесе, ТНТ и на тај начин економски сламала Велику Британију. Као пример можемо навести ауто – бомбу у Лондонском Доклендсу, где се процењује да је штета која је изазвана око 75. милиона фунти. Вођени тиме, користили су стратегију да мете постану управо локалне и стране фирме и индустрија .

1800-тих година циљеви напада Ирских побуњеника јесу били и сами туристи и тиме су покушали да Британију покажу најмање пожељном за становање, тако да из овог јасно можемо видети да се ови методи напада тек сада почињу поистовећивати са оним што ми данас називамо тероризам.

ИРА је за мете напада имала политичаре, полицајце, британске војнике и грађане а финансирала се тако што је вршила отмице, шверцовала, и бавила се разбојништвом, а како су припадници ове организације били из радничких слојева, сиромашни, и присталице социјалиста и њихових идеја, још један извор финансирања представљале су управо социјалистичке државе.

- ВМРО (Внтрешна македонска револуционарна организација)

У 20. веку почетком 30-их година ова организација почиње да испољава антисрпску и антијугословенску терористичку активност. Ова организација има широки опсег од националноослободилачке до пробугарске терористичке организације. Ово најлакше можемо видети на примеру да је југословенског краља Александра убио управо члан ВМРО Влада Георгијев. Оснивачи су били Христо Татарчев (лекар), Дамјан Груев (учитељ), Петар Поп Арсов (учитељ), Иван Хаци Николов (књижар), Антон Димитров (учитељ)

и Христо Батаницев (учитељ). Ова организација ширила је енорман страх је је ранила много југословенских званичника а и доста њих и убила па је тиме и стекла репутацију сурове организације.

Ова је организација имала две битне карактеристике а то су – акције које су биле предвођене, у почетку, бившим ђацима школе Бугарске егзархије и њихови активисти а друга је та да је оријентисана антисрпски и антигрчки.

Највише су желели да протерају досељенике српског порекла, који су насељавали Македонију па су самим тим они били главне њихове мете. 1913. године, 30. маја потписује се Лондонски мир, чијим одредбама Македонија бива подељена између Србије, Грче и Бугарске. Како она постаје сви више незадовољна овом поделом јер је њен примарни циљ било уједињење целе области Македоније и стварање независне државе, после Првог светског рата она наставља своју борбу што је управо и чини терористичком организацијом.

Веома велику подршку Бугарске стичу па можемо рећи да су њихови логори за тренинг 30-их година управо и били у Бугарској.

1897. године представља се први пут јавно ова организација, када је група разбојника из Бугарске, чији је вођа био Коте Голчев, убила турчина Казим – агу а затим га и опљачкала док је при повратку убила и припадника ВМРО. Ово се назива и Виничка афера и сматра се почетком рада организације.

Тиквешки устанака 1913. године организује ВМРО а био је уперен против српске власти на територији Кавадарци, Неготино и Ваташа на територији Македоније, међутим српске су их власти јако брзо угушиле.

За наше просторе још једна, битна помена, организација била је

- Клерофашистичка хрватска терористичка организација

1941. године долазе на власт усташе по стварању државе Хрватске и почињу уместо тероризма вршити терор. Том приликом зацело можемо приметити колико је облик терора опаснији као појава која се назива тероризам. Ова је организација по узору на немачке логоре, убијала и вршила терор над Србима, Јеврејима и Ромима а једини разлог за то представљала је етничка припадност коју они свакако нису чинили у Хрватској. Краља Александра Карађорђевића су свакако убили они само уз помоћ ВМРО и подршку Италије.

Друштво народа из тога разлога покушава али безуспешно да се избори са овим проблемом па доноси прву међународну конференцију за борбу против тероризма. Међутим не само на домаћем терену већ и на ширим просторима имамо примере а најадекватнији је онај када су неки страдали само зато што се сматрало да припадају терористичким организацијама, што наравно никада није доказано као тачно и у криговима власти се то и те како знало, конкретно се мисли на Стаљинове чистке. Српски левичар Сима Марковић такође је тада био стрељан у СССР-у, јер су створили некакву организацију која иначе уопште није постојала па је и сама левица која је основала тероризам касније допустила да се многи њихови оптуже за тероризам. Овде се свакако говори о замени теза, тј приказивања тероризма на начин који је уствари осликавао терор али из разлога што је тадашњим критичарима више одговарало да стаљинизам, нацизам и фашизам све више деморализују. Сви они су ипак представљали режиме терора.

Када сагледамо овако нашироко распрострањено деловање тероризма, видимо да је он постојао и у периоду између два светска рата, као идеолошки тероризам првенствено. Деловање Албанаца на Косову свакако представља један од видова тероризма. У Југославији га као пример видимо кроз деловање Комунистичке партије која је убила министра Милорада Драшковића, јер се опирала терору тадашњих власти.

Након тога имамо и пример где је после Другог светског рата често проглашаван тероризам из разлога што су земље Трећег света спроводиле акте спорадичног насиља, док разлику увидимо у томе што социјалистичке земље у свему томе нису виделе чињење тероризма у томе. Међутим не можемо рећи да је ово њихово тврђење сасвим оправдано. Како су народи желели све више да се ослободе ропства често су долазили на идеју да се ипак послуже неким актима која свакако данас можемо рећи да су били видни чиновници тероризма јер којим би називом могли назвати оно што се десило у Алжиру када је у кафић где су били средњошколци подметнута бомба. Велики број убијене деце не можемо оправдати ни једним разлогом.

Разлог због кога су се неки терористички акти прикривали или карактерисали као заштићена врста (сви они који су такве акте спроводили) јавља се у периоду Хладног рата, баш када су усташе и остали почели да спроводе тероризам управо над дипломатским представницима и грађанима и као савезници све више тиме учвршћивали своје акције, јер су они свакако чинили нешто што би

нанело велико штету комунизму и то је свакако њима ишло у прилог па је самим тим процењивање веће штете и мање користи је био мото западних земаља и њима је то јако одговарало а и у случају када су то били терористи попут албанских.

Социјалистичке државе су увек подржавале сваки терористички акт палестинског а и њему врло сличних ослободилачких покрета јер су и оне саме свакако служиле таквим насиљем. Као пример можемо навести слање агената у државе које су биле антикомунистички оријентисане како би убијали њихове предводнике.

То је било време када су Запад и Исток били у великом сукобу па је сам тај њихов однос према терпризму као коришћењу насиља у политичке сврхе свакако био јако битан. Као пример овога можемо рећи да су најопасније терористичке организације које је раније организовала и припремила CIA за деловање против совјетских трупа у Авганистану. Као одличан пример имамо и самог Осаму бин Ладена, како су га многи називали „светски терориста број 1“, против кога се водио тако велики рат, био је „питомац“ америчке тајне службе. Пример Ирана је јако важан, иранске терористичке групе и организације и други терористи, на пример у Чеченији, (тада су они деловали против непријатеља кога су називали „црвени непријатељ“ а њихов метод убијања био је користећи жене самоубице. Мете су им биле болнице, позоришта, школе и метрои. Ове организације су биле повезане са Ал Каидом.) То је свакако била инвестиција Хладног рата која је значајан профит стварала тада а сад и те како то све наплаћује.

Разлика између терора и тероризма, када израз тероризам постаје везан искључиво за насиље против неке и нечије власти док израз терор остаје везан на насиље саме власти тј неког режима, почиње да се јавља тек 70-их година 20. века када наступа левичарски тероризам и тек тада се јавља потреба за јасним одређењем терориста и разлика терориста и ослободилачких покрета у земљама Трећег света. Међутим понегде је употреба термина још увек у корелацији са употребом термина тероризам.

Све ово се врши, како поједини аутори сматрају из простог разлога што већина жели себи прилагодити дефиницију, вођена интересима групе коју заступају или пак сопственим интересима, па је из тог разлога јако битно схватити разлику између ова два термина. Мешање ових појмова настаје и због њихових заједночких својстава а то је да оба термина имају за циљ изазивање страха и то им је најбитније оружје. Терор је, међутим организована власт која страх претвара у нераздвојни део свакодневице код ширих слојева грађана док је тероризам као појава са много скромнијим могућностима од институционализованог терора, нема толики обим, има мањи обухват, усмерена је према ужем кругу људи или појединцима и рачуна да минималним циљевима оствари велике политичке ефекте. Тероризмом се беве мале групе и појединци који брирају жртву тако да би скренули пажњу искључиво на своје циљеве и своје политичке тежње.

Као главну смерницу за схватање појма тероризма слободно можемо рећи да терористичког акта нема без:

1. употребе физичког насиља;
2. политичког карактера активности;
3. изазивања страха и других психичких реакција;
4. очекиваних ефеката и реакције и
5. циљног, планираног и организованог деловања.⁴¹

Све ово постојало је и у најранијим појављивањима облика тероризма а уочавамо да се задржало све до данас. Тако видимо да је сам крај 20. века окарактерисало управо то одржање старих и експанзија нових врста тероризма. Најактуелнији је био Исламистички тероризам. Он је представљао највећу претњу а затим као нови облици појављују се сајбер тероризам и самоубилачки који су завредели битно место у свету због све веће и могуће опасности од истог.

Тако можемо рећи да је савремени тероризам нагли пораст доживео између 1950. и 1970. године када су умногоме користили политичко насиље као стратегију подизања свести у народу. Што се тиче самоубилачког тероризма, свакако можемо рећи да је он постојао и пре 80-их година али су они тада представљали само спорадичне и изоловане инциденте и нису били некаква стратегија тадашњих терористичких организација па зато тада нису били помињани. Као почетак ере самоубилачког тероризма узима се 1983. година тј напад на америчку амбасад у Бејруту. Након овог догађаја је забележено преко 300 самоубилачких напада широм света.⁴²

Тероризам је појава која је ушла у свакодневни живот чак и савременог човека па можемо на основу тога са сигурношћу тврдити да се са развојем и напретком науке, технологије па и самог човечанства развијао и тероризам, само још бржим темпом. Он се стално мења, како видимо и кроз историју, по својој форми, садржини, облицима, начинима деловања...

⁴¹ Ковачевић, С.: *Тероризам и Југославија*, Arcade print, Београд, 1992, стр. 35.

⁴² Милошевић, М.: *Терористи: Жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације*, Универзитет у Београду, Факултет Безбедности, Београд, 2009, стр. 138.

Иако те корене можемо наћи кад погледамо и далеко у прошлост они су свакако, сматра се производ модерног доба и посебно друге половине 20. века. Његов је циљ свакако скретање пажње јавности на неки проблем неке друштвене групе и чак и слање поруке свету о самим намерама те групе. Међутим како можемо уочити да је у основи сваког тероризма главни циљ одбрана и очување индивидуалног или колективног идентитета.

Како смо завршили са 20. веком можемо само напоменути да иако је 21. век требао да представља време светског мира, нажалост почео је са гнусним терористичким нападима и иако не заостаје ни борба против њега, нама преостаје само да констатујемо да ће и овај век бити обележен тероризмом само можда у неком новијем облику али ће засигурно страх остати, и никада неће исчезнути.

6. ЗАКЉУЧАК

У овом раду, желела сам приказати како се сам појам тероризма мењао кроз историју као и шта је то што га је карактерисало некада, а шта је то што га карактерише сада. Вођени овим, запажамо да сасвим је јасно да је одувек постојао само у ком облику и којим размерама било је питање. Свакако се односио на политику и власт, свакако је основна карактеристика био страх. Ужаси које су чинили некада, ужаси који се чине сада. Не можемо рећи да и када некадашње акте ипак не можемо сврстати у тероризам, да они свакако нису имали сличности.

Многе савремене појаве свакако имају своје прастаре облике који се развијају упоредо са човечанством. Тероризам како се сматра релативно скоро насталом појавом, такође има своје појавне корене. Неки од елементa појма тероризам су постојали и у најстаријој човековој историји. Углавном су били везани за неки политички аспект. Пример за то су атентати, напади на владара, изазивање страха насиљем свакако су у историји били добро познати. Међутим ми све те појаве не можемо схватити као тероризам јер није сваки атентат био терористички акт. То је некада, у античким временима био најчешћи облик смене власти. Ми из овога јасно видимо да иако не можемо ове примере још увек окарактерисати као тероризам увиђамо сличност са оним што се данас сматра тероризмом а кључни део за то јесте сама замисао да се делује против некога на власти. Често се овај термин мешао са термином терор, јер је често мањина вршила ужасе над већином, али како смо већ у тексту направили јасну разлику између ова два појма, морамо признати да у старим временима нисмо могли направити јасну разлику баш због времена у коме су се ови облици испољавали.

Зилоти су за пример били борци за слободу од терора који се спроводио над њима, а они су то чинили поштовајући своју веру. Борбу за слободу нећемо окарактерисати као тероризам али како ћемо правдати све оне нападе и ужасе које су они спроводили над цивилним становништвом? Зар то није представљало тероризам? Овде, на овом примеру, смо свакако увидели много сличности са овим појмом.

Да ли можемо окарактерисати таге као терористе ако знамо да су били друмски разбојници и да су ретко нападали власт. Ипак мислим да многе сличности са данашњим тероризмом свакако постоје не у некој претераној мери али ужаси који су спровођени над делом становништва као и велики страх који су они уливали свакако може окарактерисати ову секту као делимично терористичку.

Када сагледамо асасине да ли ћемо конзумирање дроге узети као олакшавајуће или пак отежавајуће средство? Свакако не можемо узети у обрис ову чињеницу јер је хашиш био само окидач за убиства која су они свакако морали да изврше како би поштовали и указали лојалност свом вођи. Осим ужаса који су и ови секташи чинили карактеристика која их одређује једним делом као терористе јесте управо та што су они свакако били одвојени од осталих што и данас имамо као карактеристику тероризма.

Ова три племена су нам свакако омогућила да имамо увид у некадашње облике насиља, у некадашње жеље вођа и њихових следбеника. Дала су нам и могућност увида настанка тероризма као појаве. Међутим нећемо их окарактерисати правим терористима јер оно што ми данас познајемо далеко је више распрострањено али можемо рећи да је заједничка одлика која је остала од тог најранијег облика па до данашњег дана управо страх чиме су се они служили а и задовољавали па тако схваћени, нама нема друге осим да их сврстамо у један исти кош, као нешто што је јако опасно и против чега се морамо борити.

Како је и само време текло тако се и тероризам као појава мењао, па како се сматра његов почетак ипак јавио у 19. веку, осврнули смо се на неке теоретичаре и научнике који су заступали анархизам, за који се сматра да је изнедрио сам тероризам, па смо из наведеног могли и видети како кроз пропагирање неких идеја ових великих мислилаца произилазе и саме идеје за вршење тероризма.

Све то се чинило под окриљем борбе за слободу, јер не можемо баш све њих осудити да пропагирају сам тероризам, јер многи од њих се за исти свакако нису ни залагали али сам начин стицања слободе кроз нашироко вршење насиља не може их не окарактерисати делом као творце тероризма. Многе идеје ових теоретичара свакако су остале до данашњег дана јер иако нико није у то веровао, јер се мењала и свест људи а и време, анархизам је свакако успео да се одржи и његове идеје још увек, код мањине али одржава се, тек толико да нас подсети да оно што је изродило сам тероризам још увек постоји и да можемо рећи да је сам анархизам у неку руку отац тероризма.

Осврнули смо се у овом раду и на неке терористичке организације, које су вредне помена јер са њима имамо увид у многа политичка убиства. Сви они су се порили за неку социјалну једнакост. Сви су они били незадовољни нечим. Али вид њихове борбе и средства која су користили, сам начин извођења акција на јавним местима све то више не можемо сврстати само у обичне борбе против власти како су дуго у ранијим временима све те борбе биле свакидашње, од тог времена ми више не можемо остати равнодушни према таквом начину борбе, па самим тим тероризам почињемо да проучавамо и да се трудимо да нађемо адекватне начине у борби против њега. Терористичке организације некада и сада умногоме су имале сличне ефекте деловања само што су се методе мењале управо онако како су се мењало и човечанство.

Како су 20. веку имамо проблем терористичких организација све шире размере, јавља се потреба за заштитом од истих. Пошто су тада већ оформиле своје организације и јасно заступале своје циљеве јако је битно напоменути да су ове организације настале управо због неких великих сила које су их у првом користиле за своје потребе и тежње да би их када им више нису биле потребне, олако одбациле и самим тим од њих и извојевале убилачке организације које су сада желеле да задовоље своју правду. У овом веку се јавља управо потреба за заштитом од самих некадашњих поступака.

Имамо примере и на нашим просторима где су деловале многе опасне организације борећи се против оних на власти. Овде је јако битно рећи да ни једна држава као ни сада, ни тада није била заштићена од тероризма, није се могла ни једна похвалити да је недодирљива у том погледу па сам з тог разлога направила поређење са организацијама у свету и на нашим просторима а онда смо стекли и увид њиховог мењања од претеча па до данас.

Крај 20. века свакако почиње да карактерише појава савременог тероризма, који је узео великог маха и коме не може ништа стати на пут, из разлога што су терористи почели да користе многа разорна средства која нашироко утичу на човечанство. Ове акције које они спроводе врше се према невиним, цивилним становништвом, више то није уперено само против владајуће класе. Све већи страх ове појаве показује нам да је то проблем заједнице као целине а не само појединаца као што је то било некад.

Међутим, све земље света у једном су сагласне – тероризам постаје опште зло које у овом времену достиже кулминацију јер погађа људе на свим просторима. Он представља трансформацију циљева преко коришћења различитих насилних средстава где разни субјекти (појединци, групе, организације,) психолошки мотивисани, теже остварењу свог политичког циља.⁴³Управо ово представља и сличност а и разлику овог појма кроз време и показује колико је овај термин нашироко узео маха.

Појава разних облика тероризма свакако значи и појаву ефикасних метода заштите од истог. Али колико се тероризам брзо мења и шири, морамо се запитати да ли се можемо ухватити у коштац са њим. Управо из тог разлога желимо сагледати најраније појаве тероризма па чак и његових претеча, како би покушали да схватимо његову суштину, како би успели да га јасно дефинишемо да бисмо успели да нађемо најефикаснији метод за његово сузбијање. Како смо имали прилике да видимо да се он одувек ипак одржавао и настављао да остоји ми морамо још ефективније трагати за начинима који би нас заштитили од ове, тако опасне појаве.

⁴³ Стајић, Љ., *Основи система безбедности*, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад, 2011. стр. 261.

7. ЛИТЕРАТУРА

1. Вејовић, Д., Радуљ, С., Шикман, М. Друштвени аспекти тероризма, Удружење дефендолога, Бања Лука, 2007.
2. Димитријевић, В. : Часопис Време, бр. 944. 2009.
3. Ђоковић, М.: Анархизам, Утопија, Београд, 2007.
4. Екмечић, М. „Бакуњин као побуњени интелектуалац“, Филозофија XX 2-3/ 1971.
5. Жозеф де Местр: „О насилном уништавању људске врсте“ у: Списи о револуцији, Уметничко друштво Градац, 2001.
6. Ковачевић, С.: Тероризам и Југославија, Arcade print, Београд, 1992.
7. Милошевић, М. : Терористи: Жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације, Универзитет у Београду, Факултет Безбедности, Београд , 2009.
8. Милошевић, М.: Тероризам као кривичноправна категорија, Безбедност, број 4/1988,
9. Перовић, Л.: Планирана револуција, БИГЗ, Београд, 1988.
10. Плеханов, Г. Валентинович.: Анархизам и социјализам, Култура Београд , 1968.
11. Пројовић, И.: Анархизам као идеолошка основа савременом (левичарском) тероризму, Култура полиса, год. X (2013), бр. 21.
12. Симеуновић, Д.: Тероризам, општи део, Правни факултет у Београду, 2009.
13. Стајић, Љ., Основи система безбедности, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад, 2011.
14. Фојтхвангер, Л. Јудејски рат, Свјетлост, Сарајево, 1961.
15. Џонатан, Р. Вајт, Тероризам, Алехандрија Прес, Београд, 2004.

Веб сајтови:

http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:276489-Krvavi-irski-vekovi

<http://www.centrazabezbednost.org/terorizam-osnove-i-nastanak/>

http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2009-4/13.%20Terorizam%20-%20rat%20u%20kontinuitetu,%20Milan%20Petkovic.pdf